

Papildus uzņēmējdarbībai sociālie uzņēmēji risina sociālās problēmas

Inga Kalva-Miņina

Laikraksta lappusēs esam bieži stāstījuši par dažādiem uzņēmējiem, iepazīstinot ar viņu pieredzes stāstiem un ražoto produkciju. Šajā reizē stāsts arī būs par uzņēmējdarbību, tomēr mazliet citādāku, proti, par sociālo uzņēmējdarbību. Vairāk informācijas par to (kas tā ir, kā uzsākt sociālo uzņēmējdarbību, kā iegūt sociālā uzņēmuma statusu, kāds atbalsts pastāv sociālajai uzņēmējdarbībai Latvijā u.tml.) var atrast Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas mājaslapā www.sua.lv (ja ir kādi konkrēti jautājumi, tos var sūtīt uz e-pasta adresi office@sua.lv), aktuālā informācija pieejama arī Labklājības ministrijas mājaslapā www.lm.gov.lv.

Lai gūtu priekšstatu par to, kas tad ir sociālā uzņēmējdarbība, kā jau mīnēju iepriekš, svarīgi izpētīt Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas mājaslapā pieejamo informāciju. Tajā ir arī laba atbilde uz pirmo jautājumu, kas uzreiz uz mēles ir tiem, kas līdz šim par šo tēmu varbūt neko daudz nav dzirdējuši:

«Sociālā uzņēmējdarbība nozīmē ražot preces vai sniegt pakalpojumus ar mērķi risināt kādu sociālo problēmu vai radīt labumu sabiedrībai, nevis gūt maksimālu peļņu uzņēmuma īpašniekiem. Sociālās uzņēmējdarbības veidi, formāti, preces, pakalpojumi var būt ļoti dažādi, sociālie uzņēmumi var būt gan lieli, gan mazi, gan starptautiski, gan lokāli, taču tos visus vieno vēlme radīt augstu sociālo pievienoto vērtību, izmantojot biznesa metodes.

Sociālo uzņēmējdarbību definēt nav viegli – ne Eiropā, ne pasaulē nepastāv vienotas definīcijas vai vienotas izpratnes par sociālās uzņēmējdarbības precīzām robežām, bet divi galvenie kritēriji tomēr ir un paliek 1) uzņēmējdarbība 2) ar sociālu mērķi.»

Pastāstīt vairāk par sociālo uzņēmējdarbību aicināju Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas direktori Regitu Zeīlu un atbalsta mājas «Brīvupes» vadītāju Ingridu Supi no Balvu novada.

Latgalē tikai septiņiem uzņēmumiem ir sociālā uzņēmuma statuss

«Sociālā uzņēmuma gūtā peļņa tiek ieguldīta sociālā mērķa virzienā, nevis nonāk privāti īpašniekam,” saka Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas direktore Regita Zeīla

Publicitātes foto

Lai stiprinātu un attīstītu sociālo uzņēmējdarbību, Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācija (LSUA) kopā ar Luminor banku līdz 19. augustam bija izsludinājusi pieteikšanos sociālās uzņēmējdarbības piču prezentāciju konkursam «Tam labam būs augs 2022». Kā laikrakstam «Vietējā Latgales Avīzē» atklāj LSUA direktore REGITA ZEILA, tad šogad konkursam tika iesniegtas 50 idejas, bet no Latgales (ideju autori pārstāv Daugavpili, Preiļu novadu un Augšdaugavas novadu) – četras, kas bija saistītas gan ar aktīvās atpūtas daudzveidošanu, gan arī produktu ražošanu un izpratnes veidošanu par uzņēmējdarbību. Konkursa fināls notiks 9. septembrī Rīgā, kad desmit finālisti kāps uz skatuves un piecās minūtēs prezentēs savu sociālās uzņēmējdarbības ideju vai projektu konkursa žūrijai un tiecīdrais skatītājiem. Konkursa noslēgumā divi sociālie uzņēmēji vai sociālās uzņēmējdarbības ideju autori saņems naudas balvu 2000 eiro apmērā savas idejas īstenošanai.

Latgalē ir maz sociālo uzņēmumu

«Šobrīd Latvijā apmēram 28 % jeb viena trešdaļa ir tādi sociālie uzņēmumi, kuri darbojas darba integrācijā. To galvenais mērķis ir integrēt darba tirgū kādu noteiktu mērķgrupu jeb sociāli mazaizsargātu cilvēku grupu. Aptuveni 20 % darbojas izglītībā, tad ir arī sports, veselības veicināšana, iekļaujoša pilsoniskā sabiedrība, vides aizsardzība, sociālie pakalpojumi. Tādi uzņēmumi Latvijā, kas šobrīd ir ieguvuši sociālā uzņēmuma statusu, ir 213. Latgalē ir vismazāk šādu uzņēmumu, šobrīd dienēž tie ir tikai 3 % sociālo uzņēmumu,» stāsta LSUA direktore.

«Latgalē ir reģistrēti septiņi sociālie uzņēmumi, kas oficiāli ieguvuši sociālā uzņēmuma statusu un pārstāv dažādas jomas, piemēram, darba integrāciju. Tāds ir SIA «Fregate», kas pie Rāznes nodrošina viesu nama pakalpojumus un darbojas kā darba integrācijas sociālais uzņēmums. Ir arī tādi sociālie uzņēmumi, kuri darbojas, sniedzot sociālos pakalpojumus, piemēram, atbalsta māja «Brīvupes» Balvu novadā, kas sniedz gan kanisterapiju, gan Montessori nodarbības, nodrošinot šo pakalpojumu pieejamību. Ludzas Amatnieku centrs ir reģistrēts kā sociālais uzņēmums, palīdz attīstīt amatniecību, turpināt amatniecības tradīcijas, nodrošinot to ilgtspēju. Daugavpilī ir sociālais uzņēmums «Viktorija TR», kas nodrošina tūrisma operatora pakalpojumus un ceļojumu biroju. Viņu sociālais mērķis ir sociālā un medicīnas tūrisma Latgales reģionā attīstīšana, kā arī darbavietu sociāli mazaizsargātām personām izveidošana.» R. Zeīla nedaudz ieskicē to, kādi sociālie uzņēmumi darbojas Latgalē.

«Vēl gribētu pieminēt Balvu novadā esošo sociālo uzņēmumu «KIDS CLUB», kas veicina bērnu pozitīvu attīstību, atbalstot ģimenes, kurās aug bērni ar īpašām vajadzībām, veicinot integrāciju sabiedrībā, veidojot iekļaujošu sabiedrību. Viņiem ir lieliska spēļu istaba bērniem, kurā strādā ar integratīvu aspektu,» saka Regita Zeīla.

Sociālajam uzņēmējam ir jāatrod sava niša

Uz jautājumu, kādēļ uzņēmējiem ieteiktu pievērsties sociālajai uzņēmējdarbībai, R. Zeīla atbild: «Tā ir iespēja daudz plašākai sabiedrībai gan par sevi izstāstīt, gan ar savu darbu veikt nozīmīgas pārmaiņas, protams, arī palīdzēt apkārtējiem. Būt par sociālo uzņēmēju noteikti nav viegli, – ir jādoma ne tikai par sava biznesa noturību, bet arī par sociālo mērķi, izaicinājumu, ar ko darbojas uzņēmums, kā varētu palīdzēt risināt sociālo problēmu.»

LSUA direktore uzsver, ka «sociālā uzņēmējdarbība prasa papildu iedzīlināšanos tajā, ko dari, un arī, protams, papildu atbildību». «Sociālajam uzņēmējam ik gadu ir jāiesniedz pārskats, kādu sociālo ietekmi ir sasnieguši, ko izdarījuši. Tā ir papildu atbildība valsts priekšā būt vairāk caurspīdīgam, rādīt, ar ko nodarbojaties, kādā veidā to darāt. Tāpat jāuzsver, ka Latgalē uzņēmējdarbības lauks nav tik attīstīts. Esam vairāk pieraduši strādāt kā darbinieki un mazāk uzņemties iniciatīvu un veidot uzņēmumus, tai skaitā arī sociālos uzņēmumus. Protams, sociālie uzņēmumi var rasties tādā vidē, kur ir aktīva uzņēmējdarbība un aktīva pilsoniskā sabiedrība. Latgalē aktīva pilsoniskā sabiedrība ir, bet pietrūkst ilgtspējīgu, ilgtermiņa nevalstisko organizāciju, kas būtu arī finansiāli ilgtspējīgas. Var teikt, ka Latvijā sociālā uzņēmējdarbība bieži vien piedzimst no šādām ilgtspējīgām biedrībām, kuras nodala savas finanses, darbību jaunā veidojumā,» saka R. Zeīla.

«Organizācija, ko redzu kā sociālos uzņēmējus, kas gan vēl nav reģistrējušies oficiāli un ieguvuši sociālā uzņēmuma statusu, ir Preiļu Brīvā skola. Vecāku dibinātās skolas ir arī sociālās uzņēmējdarbības interešu lokā. Daudzi arī ir reģistrējušies kā sociālie uzņēmumi – Cēsu Jaunā skola, Talsu Kristīgā skola, Ikšķiles Brīvā skola, kas daudz darbojas sociālās uzņēmējdarbības kontekstā. Ceru, ka arī Preiļu Brīvā skola drīzām pievienosies mūsu oficiāli reģistrēto sociālo uzņēmumu pulciņam,» saka Regita Zeīla.

Ir daudz jomu, kurās var darboties jaunie sociālie uzņēmēji. «Uzņēmējam ir jāatrod sava niša, lai būtu maksāspējīgais klients. Pašam ir jābūt peldošam uzņēmumam, jo, protams, ir jāgūst ienākumi, lai nosegtu izdevumus, ieguldītu līdzekļus sociālā jautājuma risināšanā, ir jāmaksā arī nodokļi. Sociālā uzņēmuma gūtā peļņa tiek ieguldīta sociālā mērķa virzienā, nevis nonāk privāti īpašniekam. Bizness ir ar galveno mērķi risināt kādu sociālo problēmu, būtiska nozīme ir sociālajai ietekmei,» atgādina LSUA direktore R. Zeīla.

Atbalsta māja “Brīvupes” piedāvā kanisterapijas pakalpojumus

Foto no Ingridas Supes personīgā arhīva

Ingrida Supe un divas viņas kolēģes Dora un Sani, kas palīdz vadīt kanisterapijas nodarbības

Pagājušā gada jūlijā Balvu novada Kubulu pagastā tika atklāta atbalsta māja «Brīvupes». Par to, kādus pakalpojumus piedāvā šis sociālais uzņēmums, jautāju kanisterapijas speciālistei un atbalsta mājas «Brīvupes» vadītājai INGRĪDAI SUPEI, kura savās dzimtas mājās ir radījusi vietu, kur citiem smelties spēku, pārliecību par sevi, apgūt jaunās zināšanas.

Dzimtas mājas iegūt jaunu elpu

«Atbalsta māja «Brīvupes» ir sociālais uzņēmums. Dabīnāt uzņēmumu, nebija pašmērķis būt sociālajam uzņēmumam, bet gan risināt jautājumus. Pirms tam darbojos kā kanisterapijas speciāliste, vadīju nodarbības Cēsīs, Alūksnē. Bet tad vienā brīdī sapratu, ka ir svarīgi, lai šis pakalpojums būtu pieejams arī saviem cilvēkiem, kuriem tas nepieciešams tepat šajā reģionā. Sapratu, ka tepat ir jābūt vietai, kur var saņemt kvalitatīvus un pieejamus pakalpojumus,» saka Ingrida.

Atercoties uzņēmuma pirmsākumus, viņa stāsta: «Manā dzīvē ienāca suns – samojeđu meitene Dora. Sākām nodarboties ar kanisterapijas (*kanisterapija – īpaša terapija ar apmācītiem suņiem – I.K.-M.*) pakalpojumu sniegšanu. Tas ir mobils pakalpojums – varu paņemt materiālu, suni un doties uz jebkuru vietu. Pateicoties Dorai, sāku mācīties arī Montessori pedagoģijas metodi, tai savukārt ir svarīga vide, to nevaru mobili pārvietot. Tad nu sapratu, ka vietai jābūt šeit, manā senču vietā – dzimtas mājās. Tā nu viss te ir ieguvis jaunu elpu.»

Šobrīd kanisterapijas nodarbībās Ingridai palīdz divas pūkainas kolēģes – baltie samojeđu šķirnes suņi Dora un Sani. Kā viņai izdodas saprasties ar dzīvniekiem? Uz šo jautājumu Ingrida atbild, ka sākumā pašai nemaz neesot patikuši suņi. Tomēr šie seši gadi, kas pavadīti kopā ar suņiem, ieviesuši ļoti lielas pārmaiņas – gan viņas dzīvē, gan pilnveidojot spēju saprast dzīvniekus. Esot kopā ar Doru un Sani, ir iepazīta viņu uzvedība, reakcijas, noskaņojums. «Tas ir tik patīkami, ka tu saproti, kā tavs draugs kolēģis komunicē ar tevi, tu vari nolasīt, kad, piemēram, viņš nejūtas labi,» saka Ingrida.

Kanisterapijas nodarbība ir organizēta nodarbība ar konkrētu mērķi, kuru asistē suns. Nodarbība notiek 30 minūtes. Starp nodarbībām ir 15 minūšu pauze, jo sunim ir jāatpūšas. «Piedāvāju metodiskus materiālus, un Dora vai Sani vēro, kā tiek strādāts, lai risinātu kādas konkrētas problēmas, – valodas attīstību, koncentrēšanos, arī bailu mazināšanai no suņiem, citiem dzīvniekiem, pārliecības par sevi veidošanai. Ja bērnam nav lielas intereses kaut ko darīt, tad suns ir motivators, – bērns zina, ka darbinājāpadora, tad varēs suni pabarot, paglādīt, dot komandas, ka suns viņu klausīs,» stāsta Ingrida.

Sadarbība ar citiem sociālajiem uzņēmumiem

Atbalsta mājā «Brīvupes» šobrīd tiek organizētas kanisterapijas nodarbības, Montessori pedagoģiskās nodarbības (gan individuāli, gan grupiņās), pieejamas ir arī nodarbības siltajos graudos. «Šī vasara ir bijusi darbīga. Pēc visiem Covid-19 ierobežojumiem var just, ka cilvēkiem gribas doties ārpus mājas, satikties. Arī «Brīvupēs» ir notikušas visu veidu nodarbības, kas bijušas piedāvājumā. Ir bijis daudz viesu, kas atbrauc iepazīties ar māju, pieejamajiem pakalpojumiem, baudīt, kā man visi saka, to sajūtu un mieru, kas te ir. Prieks, ka ir interese un varu plašāk pastāstīt, kas ir kanisterapija,» stāsta Ingrida, uzsverot, ka uz «Brīvupēm» brauc ne tikai Ziemeļlatgales reģiona iedzīvotāji, bet arī no Gulbenes, Alūksnes, Kārsavas, Ludzas. «Bieži viesi ir tādi, kas ir savējie cilvēki, bet dzīvo Rīgā, atbrauc brīvdienās uz Balviem un meklē iespēju, lai varam novadīt nodarbības,» viņa saka.

Šobrīd nodarbības lielākoties notiek atbalsta mājā «Brīvupes». Pagājušajā vasarā divas reizes nodarbības tika vadītas nometnē Jelgavā. «Reizi nedēļā ar suņiem dodamies uz Latgales reģionālā atbalsta centru «Rasas pērles» Rugājos, iepriecinot tur esošos cilvēkus, kopā padarbojamies. Labprātāk strādājam individuālās nodarbībās, retāk dodamies uz nometnēm, darbojamies grupiņās. Satiekoties ar bērniem, mēs runājam par to, kā ir, ja mājās ir suns, ko nozīmē par viņu rūpēties, kā reaģēt, ja esi satiesis suni. Šādas nometnes bērnu grupiņas arī dodas pie mums uz «Brīvupēm,» stāsta Ingrida.

Atbalsta māja «Brīvupes» arī sadarbojas ar citiem sociālajiem uzņēmumiem – ar Balvu «KIDS CLUB», ar Ķekavas «Laimes blodu». Tieši «Laimes bloda» ir silto graudu kastes autori, pateicoties kuriem, tā ir arī «Brīvupēs». Ir draudzība arī ar uzņēmumu «Burbuļu spēles» no Varakļāniem. Ir sadarbība ar sociālo uzņēmumu «Barboleta», kas izveidojis līdzsvara platformas kā inovatīvu un efektīvu instrumentu uzmanības fokusēšanai, motivēšanai, informācijas iegaumēšanai un enerģijas veicināšanai darbā un mācību procesā. Ir apgūta Barboleta metode, ir līdzsvara platforma, līdz ar to arī «Brīvupēs» nodarbībās var izmantot šo metodi.

«Mēs neierobežojam sevi tikai ar pakalpojumiem. Turpināsim ideju, kas iesākas šī gada sākumā, – programmu «ReStarts mammām», piedāvājot mammām vienu atpūtas nakti «Brīvupēs». Papildus visiem pakalpojumiem un nodarbību telpām mums ir izveidota viena izmitināšanas telpa, kurā var nakšņot viesi. «Brīvupes» dāvina mammām vienu nakti atpūtai, papildus iesaistās arī vietējie uzņēmēji, kas piedāvā kādu lutināšanas pakalpojumu – masāža, frizētava, pirts. Zemnieki projektā iesaistās ar finansējumu. Tāpat turpināsies mazuļu skolas nodarbības. Gribam uzsākt matemātikas nodarbības bērniem 7–12 gadu grupiņās, lai ar Montessori materiālu palīdzību attīstītu bērnu matemātikās prasmes,» stāsta atbalsta mājas «Brīvupes» vadītāja.

«Brīvupes» – vieta, kur justies brīvam

Kā «Brīvupes» ieguvušas savu skaisto nosaukumu? Ingrida atklāj, ka tas ir dzimtas māju nosaukums, taču šī vasara parādījusi, kāpēc tāds nosaukums: «Mums robeža ir maza upīte, kas vasarā ir vairāk sausa, bet pavasaros tajā ir ūdens tikai tad, ja ir lielas lietavas. Šovasar jūlija lietavās upe parādījās, ka ir brīvupe, un pārāra ceļu. Pārbraukt varēja ar automašīnu, bet ceļš bija izskalots.»

Kad saku, ka šis ir arī ļoti simbolisks nosaukums vietai, kurā tagad var smelties spēku un pārliecību par sevi, Ingrida saka: «Nosaukumā jutu stabilitāti, pamatu. Zināju, ka šis nosaukums paliks. Tas ļauj būt brīvam, plašāk skatīties uz visu. Tu vari plūst, mainīties, būt brīvs, neatkarīgs, atrast sevi. Savukārt to, ka šī vieta būs nevis centrs, bet tieši atbalsta māja, vēlējos, jo jau nosaukumā tas rada māju sajūtu, pamatīgumu. Vārds «atbalsts» dod plašumu, drošību, plašumu pakalpojumu sniegšanā, jo varam sniegt jebkādu atbalstu.»

Sarunas noslēgumā Ingrida atklāj, ka viņai ir svarīgi darboties tieši te – Latgalē: «Ļoti daudzi man ir teikuši, ka, ja es būtu tuvāk, mani gāztu no kājām. Citreiz man ir jautājuši, kāpēc esmu šeit, nevis Pierīgā. Mana atbilde ir tieši šāda – ka mūsu cilvēki ir to pelnījuši, ka viņiem vajag tuvāk šos pakalpojumus, nevis braukt pēc tiem, piemēram, uz Cēsīm, Valmieru vai citur. Es priecājos, ja mani atrod un cilvēki «Brīvupēs» jūtas labi.»

Tāpat Ingrida uzsver, ka atbalsta māja «Brīvupes» ir atvērta cilvēkiem un gaida arī jaunus kolēģus, jo komanda viņai ir ļoti svarīga. «Brīvupēs» ir ļoti nepieciešams ABA terapijas (jeb lietiskās uzvedības analīze) pakalpojums, komandā tiek gaidīts arī logopēds un mūzikas terapeits.

«Es saku, ka parasti istie cilvēki atnāk tad, ka viņiem ir jātnāks. “Brīvupes” gaida savus istos cilvēkus, kas varētu šeit strādāt,” saka atbalsta mājas “Brīvupes” vadītāja Ingrida Supe.

Foto no Ingridas Supes personīgā arhīva

Kanisterapija ir uz individuālu mērķi vērsta terapeitiska nodarbība, kuru asistē suns

Foto no Ingridas Supes personīgā arhīva

Atbalsta mājā «Brīvupes» šobrīd tiek organizētas kanisterapijas nodarbības, Montessori pedagoģiskās nodarbības (gan individuāli, gan grupiņās), pieejamas ir arī nodarbības siltajos graudos

Sociālā uzņēmuma likums nosaka, ka sociālais uzņēmums ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA), kura veic saimniecisko darbību, kas rada labvēlīgu un nozīmīgu sociālo ietekmi kādā no trīs sociālo uzņēmumu veidiem:

- * nodarbinot mērķa grupas;
- * uzlabojot dzīves kvalitāti sabiedrības grupām, kuru dzīvi ietekmē sabiedrībai būtiskas problēmas (piemēram, sociālo, veselības aprūpes vai izglītības pakalpojumu sniegšana, kā arī specializētu preču ražošana);
- * veicot citas sabiedrībai nozīmīgas darbības, kas rada ilgstošu pozitīvu sociālo ietekmi (piemēram, iekļaujošas pilsoniskās sabiedrības veidošana, atbalsts zinātnē, vides aizsardzība un saglabāšana, dzīvnieku aizsardzība vai kultūras daudzveidības nodrošināšana).

Neatkarīgi no tā, vai SIA ir tikko dibināts vai pastāvošs, vai tas ir mazkapitāla vai pilna kapitāla SIA, tam ir jāizpilda pieci Sociālā uzņēmuma likumā noteiktie kritēriji, lai kvalificētos sociālā uzņēmuma statusam:

- 1) SIA statūtos ir definēts uzņēmuma sociālais mērķis kā vienīgais un galvenais uzņēmuma darbības mērķis;
- 2) SIA dalībnieku sapulce ir pieņēmusi lēmumu par sociālā uzņēmuma statusa iegūšanu;
- 3) SIA iegūto peļņu nesadala, bet iegulda statūtos noteikto mērķu sasniegšanai;
- 4) SIA nodarbina vismaz vienu algotu darbinieku;
- 5) uzņēmuma izpildinstitūcijā, pārraudzības institūcijā vai konsultatīvajā institūcijā, ja tāda izveidota, ir iesaistīts mērķa grupas pārstāvis vai mērķa grupu pārstāvošas biedrības vai nodibinājuma pārstāvis, vai konkrētās jomas eksperts.

Informācija no Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas mājaslapas